

zadnjih dveh desetletjih. Leta 1896 je poklonil slovenski mladini »Pisanice«, bil je urednik (1901—1906) zopet oživljene Gabrščkovke »Knjižnice za mladino«, dokler ni prenehala z 31. zvezkom. Nato je ustanovil mladinsko knjižnico, ki jo izdaja »Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta« ter je v njej izdal tri zvezke svojih zbranih spisov za mladino; pred kratkim je izročil temu društvu v rokopisu gradiva za tri nove zvezke. Na prošnjo Društva slovenskih književnikov in časnikarjev je napisal ob odkritju Prešernovega spomenika v Ljubljani knjižico »Slava Prešernu!« (1905), ki je doživela v enem letu dve izdaji. V njej je razgrnil naši mladini in širšemu občinstvu sliko življenja in delovanja pesnika Prešerna, ki je primerna razumevanju zlasti mladih bralcev, in ki jim naj ustvari »podlago nadaljnjemu proučevanju slovenske književne zgodovine«. — Izbral in uredil je pesni Drag. Jesenka - T. Deksova (1904). Leta 1900 je začela izdajati »Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev«. Zvonček, mladinski list s podobami, ki ga ureja Gangl že 17 let! Spretnejšemu uredniku bi bila težko izročena njegova usoda. Kdor pozna slične mladinske revije tujih, bogatejših narodov, ta ve ceniti in spoštovati naš Zvonček. V zgodovini naše mladinske književnosti mu ostane zagotovljeno častno mesto. — Za ljudske šole je sestavil »Drugo berilo« in »Tretje berilo s slovnico«, ki sta že 16 let v rabi po vsem slovenskem ozemlju. Mnogo Ganglovih člankov idejne vsebine je tudi v »Vestniku Idrijske sokolske župe«, v »Sokolskem vestniku« in v »Slovenskem Sokolu«; njegove članke strokovne vsebine je prinašal tudi naš »Popotnik«.

Gangl si je znal pridobiti ugledno mesto med slovenskimi pripovedniki. Razen krajših spisov leposlovnega značaja je napisal za Mohorjovo družbo dve obsežni povesti: »Veliki trgovec« in »Trije rodovi«. Med Belokranjce, svoje rojake, mu duška rada pohiti; posebno draga mu je »Metlika stara s tihimi domovi«, kjer je preživel svoja mlada leta. In tem svojim »prijateljem mladosti, tovarišem vesolja, bratom dela in naporov« je posvetil svoje »Bele rojake«, brezdvomno njegovo najboljšo leposlovno delo, ki izide v češkem prevodu kot listek v »Češkem Slove«.

Gangl je tudi najzaslužnejši organizator slovenskega naprednega učiteljstva. Ko se je vrnil z Dunaja, kjer je bil v letih 1900—1902 popolnjeval svoje študije na pedagogiju in hkrati tudi prevzel predavanja na vseučilišču, je prevzel leta 1903 za gosp. J. Dimnikom prenovljeno »Učiteljskemu Tovarišu« uredništvo, ki ga vrši torej že 14 let. Koliko zlatega časa in duševnih sil je zakopalih v teh letnikih, slutiti le oni, ki je imel kedaj opraviti s takimi malo hvaležnimi posli... Kot odličnega govornik je na številnih glavnih skupščinah »Zaveze« ter kot poslanec v deželnem zboru odločno zastopal interese svojega stanu, ščitil njega ugled, se boril za ugodno rešitev gmotnega vprašanja učiteljstva... Za te njegove zasluge ga je imenovalo »Slovensko deželno učiteljsko društvo« za svojega častnega člana.

Naj ga spremlja ista »volja neubita« tudi v srečnejši bodočnosti!

Razpis učiteljskih mest na Štajerskem.

Kakor je bilo razvidno iz poročila zadnje Lehrerbundove seje, se je zastopnik Zveze, opirajoč se na izjave slov. učiteljev vojakov iz fronte, izrazil proti razpisu ter se potegoval za to, da se izda odredba, po kateri bi imeli vsi mobilizirani in nemobilizirani učitelji takoj po drugem izpitu vse pravice definitivno nameščenih, a oni z več ko 20. službenimi leti bi dobili posebne doklade. Na tak način bi bilo vsem pomagano, in po vojni, ki menda itak ne bo trajala več dolgo, imel bi vsak priložnost se prosto gibati in se potegovati za mesta po lastni volji. Zvezin zastopnik pa ni prodl s svojim predlogom, ker so bili nemški tovariši proti — že vedo zakaj — in tako bodo najbrž v kratkem razpisana vsa učiteljska in voditeljska mesta. Baje so se tudi nekateri slov. tovariši obrnili naravnost do graških učiteljev, potegujoč se za razpis, namesto da bi svoje mnenje izrazili Zvezi, ki zastopa v Gradcu naše skupne koristi. Ali še vedno ne vedo nekateri, kje so doma?

Opozoril bi, da vsi skup pozabljajo na mlajše tovariše, to je tiste, ki so morali koj po zrelostnem izpitu ali še prej k vojakom. Tudi tem se ne sme zgoditi krivica in gledati mora organizacija na to, da se jim vštejejo vsa leta.

Kako so z razpisi in nameščenjem zadovoljni na Kranjskem, nam govori uvodnik v 23. števil. »Tovariša«. Ta članek priporoča vsakemu, da ga še enkrat prečita, dolgo se pri tem ne bo mudil, a prazna stran pove več od najdaljših člankov.

Ker pride najbrž kmalu do razpisa, moramo skrbeti, da preprečimo krivice, ker tudi štajerski okrajni šolski sveti niso baš zelo tankovestni pri sestavi ternopredlogov ter se radi ozirajo na vse drugo, kakor na določbe, ki govorje pravici v korist. Navesti hočem nekaj določb, na katere bi se morali okrajni šolski sveti pri nameščanju ozirati. Slučaje, kjer se to ne zgodi, je javno pribiti in naznaniti vodstvu Zveze, ki naj zbira snov ter stori na primernem mestu potrebne korake.

V 5. zvezku Končnikove zbirke postav in odlokov se nahajajo odredbe c. kr. dež. šol. sveta od 19. 9. 1907, št. 3/4298/15, zadevajoč izvršitvene predpise šolskega in učnega reda. Tukaj naj omenim one, ki se nahajajo na 63. in 64. str.

Z ozirom na odlok c. kr. deželne šolskega sveta od 21. 1. 1892, št. 254 in od 12. 12. 1906, št. 5785 je dolžnost okrajnih šolskih svetov terna-predlog okrajnega šolskega nadzornika kot kompetentnega strokovnjaka te korporacije sprejeti v sejni zapisnik in v slučaju spremembe ali odklonitve njegovega predloga to posebej motivirati.

Terna-predlog se mora opirati na:

1. obseg in kvaliteto učne usposobljenosti,
2. službeno uporabnost in izvenšolsko obnašanje,
3. službeno starost,
4. posebno sposobnost za zaproseno mesto,
5. pri drugače jednaki sposobnosti in vrednosti tudi na uvažanje vredne posebne razmere prosilčeve.

Ne more se odobravati, ako se okrajni šolski sveti ozirajo principiarno na prosilce lastnega okraja, čeravno se nahajajo zmožnejši prosilci iz drugih okrajev; ravnotako se ne sme izključiti drugače zmožnih prosilcev iz eksponiranih oddaljenih krajev z izgovorom, da za nje tam ni dobili namestnika.

Prosilci iz drugih kronovin ne smejo v interesu deželnega šolskega sklada in učiteljskega pokojniškega sklada imeti prednost pred domačimi zmožnimi prosilci.

Stran 66. »Osebo predstavljane za zaproseno mesto pri članih šolskih oblastnih ni potrebno in se tudi ne želi.«

Čeravno se ne moremo popolnoma strinjati z vsemi tukaj navedenimi točkami, posebno z njih uvrstitvijo ne, bi se vendar godilo učiteljstvu mnogo manj krivice, ko bi se okrajni šolski sveti pri nameščanju ozirali na nje.

Posebno točka 3. naj bi stala na prvem mestu ali bila vsaj združena s prvo in popolnoma naj bi odpadlo »izvenšolsko vedenje«, ki ga tako radi izkoriščajo v to, da prezirajo politično drugače misleče osebe. Sploh pa moramo gledati na to, da se enkrat zavselej odpravi tajna kvalifikacija, ki je že tolikim škodovala. Ljudskošolski učenec dobi svoje javno izpričevalo, a učitelj ne sme vedeti, kako je napisan pri svojih oblastnih!

V 10. zvezku imenovane zbirke postav na strani 62. se nahaja odlok c. kr. deželne šolskega sveta od 23. 7. 1910, št. 3/5420/1 s sledečo vsebino:

»Osrednji odbor c. kr. Kmetijske družbe za Štajersko je tukaj zaprosil, da se na ljudskih šolah, v krajih, kjer se peča večinomoma s poljedelstvom, daje več pozornosti ustanovitvi in vzdrževanju kmetijskih - nadaljevalnih tečajev. Po takem naj se pri nameščanju »akih učnih mest, osobito v slučajih, ako je več prosilcev, daje prednost takim učiteljem, ki so iz poljedelskih krogov in o katerih je znano, da so poljedelskoma poklicu naklonjeni.«

O tem se obveščajo okrajni šolski sveti, da se ozirajo na izraženo željo.

V 11. zvezku Končnikove zbirke postav pa se nahaja od 20. 7. 1911, št. 5050/1 sledeči odlok:

»Na vse mestne in okrajne šolske svete! Pri predlogih za nameščanje se je večkrat opazilo, da se ni oziralo na točko A, g. tukajšnjih izvršitvenih predpisov od 19. 9. 1907, št. 4289/15 k § 107, 109 in 110 def. šol. in učnega reda ter se je prezrla posebno učne moči, ki so usposobljene za meščanske šole v kljub zelo dobri kvalifikaciji napram siabeje kvalificiranim prosilcem.«

Ker je ena glavnih nalog šolskih oblastnih, učiteljstvo kvalitativno povzdigniti in njega stremljenje po nadaljni naobrazbi čim bolj podpirati, zato upliva zelo slabo, ako se ne ozira na najboljše kvalifikovane, kakor veleva dolžnost skrbeti za dobro šolstvo, ampak se vzamejo v terna - predlog manj dobre učne moči, s

čim se učiteljstvu omaje zaupanje in zbuditi napačno mnenje, da je višja naobrazba in posebna vestnost v službi naravnost ovira za dosego boljših mest.

Od okrajnih šolskih nadzornikov se tedaj pričakuje, da strogo varujejo njihovi skrbi izročene šolske interese in na svojo osebo odgovornost priporočajo v svojih referatih za sprejem v terna-predlog najbolj sposobne in najboljše kvalificirane učne moči ter od tega načela le takrat odstopijo, ako so ujemljeni pomisleki proti kakemu prosilcu. Na take pomisleke je v referatu opozoriti. Strokovna razsodba in skrb za kvaliteto šolstva posameznih okrajev daje nadzornikovemu referatu posebno veljavo ter je v bodoče vsakemu predlogu za nameščanje referat okrajnega šolskega nadzornika v originalu priložiti.

Kaj ne, res lepe odredbe v prilog šolstvu in učiteljstvu, a žal, da so, kakor mnogo drugih, le na papirju. Ako deželni šolski svet ne prisili okrajnih šolskih svetov, da se po njih ravna, je res škoda papirja, na katerem so tiskana. Ako se okrajni šolski sveti pri svojih predlogih ne ozirajo posebno na službeno starost in kvaliteto prosilcev, naj deželni šolski svet kratko predlog zavže ter iz vrste prosilcev podeli mesto tistemu, ki ga smatra po službeni starosti in sposobnosti za to najbolj pripravnega; na tak način bi bili okrajni šolski sveti prisiljeni postopati pravičnejše.

Na naši organizaciji je, da nam pripori i tukaj pravice.

Vsako krivico v tem oziru je treba objaviti v naših listih, ker bi že to mogoče nekoliko pomagalo; še več pa je vredno, snov zbirati ter jo izročiti vodstvu organizacije, ki naj jo na primernem mestu uporabi.

Ministrstvo je umaknilo odlok o ustanovitvi tečajev in konvikta za goriške slovenske srednješolce v Kromerizu.

Tekom šolskega leta nas je presenetila vest, da namerava vlada ustanoviti v Kromerizu na Moravskem tečaje in konvikt za goriške slovenske srednješolce. Dolgo smo čakali na tako obvestilo, toda prišlo je tako pozno in v taki obliki, da ga nismo mogli biti mi, ki poznamo in občutimo v polni meri vso mizerijo goriškega begunskega vprašanja, nikakor veselji. Kako dolgo smo klicali po takih tečajih, po takem konviktu za naše slovenske srednješolce na našem jugu, v deželi sami. Prišlo je šolsko leto 1916./17. in stariši so morali pričeti misliti, kako spravijo svoje sinove v to ali ono šolo, samo da ne zgube tudi tega šolskega leta. In požrtvovalnosti in idealizmu slovenskih profesorjev se imamo zahvaliti, da smo dobili v Trstu pripravljane tečaje goriške slovenske gimnazije. Komaj se je našel v Trstu skromen prostorček za to našo neobgledno dete, komaj se je vsa zadeva, v kolikor so dopuščale skromne razmere, uredila, tedaj je zadonel klic: v Kromerizu. Že takrat smo zapisali, zakaj ne more biti vendar v Trstu tega konvikta, v Trstu slovenskih tečajev, ki bi bili deležni dobrot državne subvencije. Toda, ker nismo razvajeni in bi se tudi z najmanjšo stvarjo zadovoljili, smo se počasi sprijaznili tudi s to mislijo. Upali smo, da bo pričel drugi semester goriških slovenskih tečajev v letu 1916./17. že v Kromerizu. Posamezni dijaki tečajev v Trstu so si že nabavili tozadevne potne legitimacije. Toda sedaj je prišla vest, ki nas je zopet iznenadila, da je notranje ministrstvo umaknilo svoj tozadevni odlok z dne 20. oktobra 1916, št. 49.460, o ustanovitvi tečajev in konvikta za goriške slovenske srednješolce v Kromerizu. Vzrok: prenatano priplaščencev in že obstoječi kurzi v Trstu.

Nočemo rekrimirati vseh teh dogodkov glede našega šolskega vprašanja. Želimo pa, da bi dalo notranje ministrstvo ono denarno svoto, ki je bila določena za podporo goriških slov. dijakov v Kromerizu, na razpolago vodstvu slovenskih gimnazijskih tečajev v Trstu. In tako bi dobili v Trstu konvikt in bi bilo za naše dijake in — profesorje boljše preskrbljeno. Te misli naj bi se oprijeli, to zahtevali in tudi dosegli.

Žalostno je, da se pri nas brigajo intenzivnejše za vprašanje goriških slovenskih izgnancev le posamezniki, ki so drugače še drugod z delom in žrtvami preobloženi.

Združeni poljski poslanci v »Poljskem kolu« in ravnotako tudi v skupnem klubu združeni ukrajinski parlamentarni zastopniki imajo pri svojem klubu poseben, stalen subkomite, kateremu je poverjena skrb za begunce.

Vojna traja dalje. Vsak dan ločitve od doma je izgnancu grenkejši. Praviijo, da dobimo parlament, zopetno ustavno življenje, da dobimo pri nas enoten klub združenih avstrijskih Jugoslovancev. Skrb za begunce je stvar celega naroda, vseh zastopnikov. Naj se ustanovi tudi pri našem bodočem skupnem slovenskem klubu poseben stalen pododbor, kateremu bo poverjena skrb za vse gospodarske, kulturne in narodne zadeve naših izgnancev. In naj se zgodi to kmalu!

Književnost.

Avstrijska slava v prvih dneh svetovne vojne. V c. kr. založbi šolskih knjig na Dunaju je izšla knjižica pod zgornjim naslovom. Spisal tovariš Pavel Flerer, nadučitelj v Letušu na Štajerskem. Lična knjižica obsega zbirko patriotskih črtic za mladino, ki pripoveduje dogodke iz prvih dni svetovne vojne. Knjižico je okrasil s slikami Maksim Gaspari. Cena 1 K 15 vin. Lepo delce priporočamo!

Nove slovenske umetniške razglednice. Umetniška propaganda je pravkar izdala serijo razglednic, reprodukcij en miniature po originalih slov. umetnikov. Zastopani so Jakopič, Stenzen, Vavpotič, Tratnik, Klemenčič, Gaspari. Ugajali boste brezdvomno najbolj razglednici Gasparijev »Pri zibelci« in Tratnika »Materna radost«. Toplo priporočamo v nakup! Serija (10 razglednic) stane 2 K in se dobi po vseh večjih knjigarnah in v glavni zalogi pri g. Mariji Tičarjevi v Šelenburgovi ulici. — a.

»Popotnik« objavlja v 6. števil. svoje ga XXXVII. letnika 1916 to vsebino: 1. Cesar Franc Jožef I. 2. Novi cesar Karol I. 3. Dr. J. Š.: Engelbert Gangl. (K njegovi literarni 25letnici.) 4. I. Gradnik: Popotopna ljudska vzgoja. (Konec.) 5. Pavel Flerer: O bodoči vzgoji. (Konec.) 6. Dr. Ivan Lah: Pater Hipolit in njegov »Orbis pictus«. (Dalje.) 7. Iz šolskega dela: Induktivno izvajanje pri računanju krožnega obsega. — Matematično zemljepisje v ljudski šoli. 8. Slovtvo: Književne novosti. — Časopisni vpogled. 9. Franc Levec in Franc Hubad. — Šolstvo. — To in ono. — Za leto 1917. O dovršenem XXXVII. letniku našega »Popotnika« nam je obljubljena obširna ocena, ki jo objavimo v eni prihodnjih števil.

Napredak, naučna - pedagoška smotra. Izdaje Hrvatski pedagoško - književni zbor. Glavni urednik: Stjepan Basariček. Saurednici: Davorin Trstenjak i Josip Skavić. Sveska X. sadržaj: Umr'o kralj Franjo Josip I. — Teorijska pedagogija. Ivan Crnko: Higijena pluća i pravilno dihanje s obzirom na uzgajanje. Miloš Borojević: Dr. W. Lay o temeljima i principima škole akcije. — Praktična pedagogija. Antun Tunkl: Čitanka u službi povjesne obuke. Davorin Trstenjak: Mjerenje okom. Danijel Katić: Primjer obuke u računstvu. — Književna smotra. Obnovljenje naše školske knjige. — Izdanja Hrv. prirodoslovnog društva. —: Jedna lijepa knjižica za djecu. — Odbor po pedagoškom svijetu. Davorin Trstenjak: Iz njemačke pedagoške literature. — Manji članci i bilješke Umr'o Teodor Ribot.

Srednješolske vesti.

Vojaški pouk v šolah. »Streffleurs Militärblatt« ve iz ukaza vojnega ministrstva z dne 31. decembra 1916., da bodo na predlog armadnega poveljstva in s privoljenjem učnega ministrstva uvedli v civilnih srednjih šolah pouk v vojaških disciplinah. Učili bodo oficirji po eno ali dve uri na teden, za kar bodo dobivali na leto 400 kron. Poučevali bodo o vojaški organizaciji in o vojaški službi ter razlagali navduševalne izglede iz sedanje vojne v svrhu povzdige patriotskega mišljenja. Poleg tega bodo imeli tudi predavanja o aktualnih vprašanjih z vojaškega stališča.

Za osirotele dijake, sinove padlih v vojni. Posredovalnica za goriške begunce v Ljubljani naznanja, da se je ustanovilo na Dunaju društvo, katero razteza svoje delovanje po celi državi in si je stavilo za nalogo, podpirati sinove v vojni padlih, v svrhu nadaljevanja njihovih študij. Naslov društva se glasi: »Studienfürsorge für Kriegswaisen und durch den Krieg notleidende Studenten. Wien, I., Wollzeile 16.«